

LB-1996-1944 - RG-1999-163 (25-99)

INSTANS:	Borgarting lagmannsrett - Dom
DATO:	1998-04-20
DOKNR/PUBLISERT:	LB-1996-1944 - RG-1999-163 (25-99)
STIKKORD:	Oppreisning. Straffeloven § 247. Skadeserstatningsloven § 3-6.
SAMMENDRAG:	I et oppslag i Dagens Næringsliv ble gjengitt beskyldninger mot A om at en av sjåførene i Tiny Transport var ført bak lyset og at et løfte om å levere selvangivelse for sjåførene ikke var overholdt med skade i form av skjønnslingning og restskatt til følge. Ved Oslo byretts dom ble tre utsagn mortifisert, men krav om erstatning for ikkeøkonomisk skade ble ikke tatt til følge. Avgjørelsen av mortifikasjonssaken ble anket til Høyesterett for så vidt angikk lovanvendelse og saksbehandling (mangelfulle domsgrunner). Etter drøftelse av rettsstridsreservasjoner i relasjon til strl § 253 ble anken forkastet. Lagmannsretten la Høyesteretts tolkning av utsagnene som ærekrenkende til grunn, men først under tvil etter en konkret vurdering og avveining av hensynet til ytringsfriheten, her pressens funksjon som formidler, at oppreisning ikke burde tilkjennes. Byrettens dom for så vidt ble stadfestet.
SAKSGANG:	Oslo byrett Nr. 92-02771-A71 - Borgarting lagmannsrett LB-1996-1944 A/01 - Anke til Høyesterett nektet fremmet; HR-1998-644 K.
PARTER:	Ankende part: A (Prosessfullmektig: Advokat Per Danielsen) Motpart: Gard U.Sandvig, Kåre Valebrokk, Dagens Næringsliv AS (Prosessfullmektig: Advokat Cato Schiøtz)
FORFATTER:	1. Lagdommer Johannes Smit, formann 2. Ekstraordinær lagdommer Grete Gørvell Halvorsen 3. Byfogd Stein Arvid Eikvåg

---

Dom :

Saken gjelder krav om oppreisning i forbindelse med beskyldninger fremsatt i et avisoppslag.

Ved stevning av 24 mars 1992 reiste A og Regnskapssystemer AS sak mot journalist Gard U.Sandvig, redaktør Kåre Valebrokk, Dagens Næringsliv AS og Eirik Strand med krav om mortifikasjon av fem nærmere bestemte beskyldninger fremsatt i Dagens Næringsliv onsdag 26 februar 1992. Videre ble det fremsatt krav om at hver av de saksøkte skulle betale oppreisning for skade av ikkeøkonomisk art til A og Regnskapssystemer AS. Ved Oslo byretts dom av 8 juni 1995 ble de saksøkte frifunnet i søksmålet fra Regnskapssystemer AS. For så vidt gjelder søksmålet fra A hadde dommen slik domsslutning:

1. Følgende utsagn gjengitt i Dagens Næringsliv den 26 februar 1992 kjennes døde og maktesløse:
- A har ført meg bak lyset, og jeg har engasjert advokat.- - Jeg har fått en restskatt på 164.000 kroner for 1990, og det fordi A ikke sendte inn selvangivelsen min, som han flere ganger lovet han skulle gjøre.- - Jeg ble flere ganger lovet at Regnskapssystemer AS, som fører regnskapene for Tinarselskapene, skulle sørge for at skattemyndighetene fikk min selvangivelse for 1990.-
2. Gard U.Sandvig, Kåre Valebrokk, Dagens Næringsliv A/S og Eirik Strand frifinnes for kravet om mortifikasjon påstandens post 1.4.
3. Eirik Strand tilpliktes å betale oppreisning til A innen 2 -to- uker fra forkynnelsen av denne dom med kr 5000,- -kronerfemtusen00/100-.
4. Gard U.Sandvig, Kåre Valebrokk og Dagens Næringsliv A/S frifinnes for krav om oppreisning.
5. Partene bærer hver sine saksomkostninger.

Journalist Gard U.Sandvig, redaktør Kåre Valebrokk og Dagens Næringsliv AS påanket dommen til Høyesterett for så vidt gjaldt punktene 1 og 5 i domsslutningen hva angikk søksmålet fra A . Ved Høyesteretts kjennelse av 28 mai 1996 ble anken forkastet.

A har i rett tid påanket byrettens dom for så vidt angår frifinnelsen av Gard U.Sandvig, Kåre Valebrokk og Dagens Næringsliv AS for krav om oppreisning for ikke- økonomisk skade. For lagmannsretten er nedlagt slik endelig påstand:

1. Journalist Gard U.Sandvig dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for skade av ikke økonomisk art til A som retten finner rimelig, begrenset oppad til kr 50000,-.
2. Redaktør Kåre Valebrokk dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for skade av ikke økonomisk art til A som retten finner rimelig, begrenset oppad til kr 50000,-.
3. Dagens Næringsliv AS dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for skade av ikke økonomisk art til A som retten finner rimelig, begrenset oppad til kr 250000,-.
4. Dagens Næringsliv AS idømmes solidaransvar for så vidt gjelder de beløp Gard U.Sandvig og Kåre Valebrokk dømmes til å betale.
5. Ankemotpartene tilpliktes å betale As saksomkostninger for Oslo byrett og for Borgarting lagmannsrett.

Journalist Gard U.Sandvig, redaktør Kåre Valebrokk og Dagens Næringsliv AS har tatt til motmæle og har for lagmannsretten nedlagt slik påstand:

1. Oslo byretts dom i søksmålet fra A stadfestes for så vidt gjelder pkt 4.
2. A dømmes til å betale sakens omkostninger for Oslo byrett og Borgarting lagmannsrett.

Ankeforhandling ble holdt 27, 28 og 29 januar 1998 i Oslo tinghus. Samtlige parter møtte med sine prosessfullmektiger og avga forklaring. Sjefredaktør Kåre Valebrokk, selv en av ankemotpartene, møtte også som representant for Dagens Næringsliv AS. Videre møtte to vitner og avga forklaring. Det ble foretatt slik dokumentasjon som rettsboken viser.

Det nærmere saksforhold og partenes anførsler fremgår av byrettens dom og det som sies i det følgende. Ved Høyesteretts kjennelse av 28 mai 1996 ble anken over byrettens dom vedrørende mortifikasjon forkastet. Den ankende part hevder at byretten har tatt feil i rettsanvendelsen og har for øvrig ved sin prosessfullmektig, advokat Per Danielsen, i det vesentlige anført:

Høyesteretts avgjørelse i mortifikasjonssaken antas ikke å binde lagmannsretten i bevisbedømmelsen, som må avgrenses til spørsmålet om det er ført sannhetsbevis for de beskyldninger som er referert i byrettens domsslutning. Disse refererer seg til punktene 1.1 - 1.3 i stevningen. Denne omfattet ytterligere to punkter som er falt bort, for det ene punkts vedkommende som følge av frifinnelse og for det annet fordi det er frafalt. Oppslaget i Dagens Næringsliv den 26 februar 1992 inneholdt også andre utsagn av negativ art om A, men disse var så uspesifiserte og uklare at det ikke ble funnet hensiktsmessig å ta dem med i søksmålet. Dette gjelder henvisningen til en politianmeldelse og opplysningen om at A skulle ha anvendt en konto for skattetrekk og merverdiavgift som kassekreditt.

Ankemotpartene - heretter oftest kalt Dagens Næringsliv - har i sin argumentasjon trukket inn en rekke forhold som etter As oppfatning er den foreliggende sak uvedkommende. I motsetning til hva som er hevdet av Dagens Næringsliv, er sakens tema begrenset til de fremsatte beskyldninger, som fremstår som helt ordinære ærekrenkelser. Det bestrides at saken har en atypisk karakter som følge blant annet av de avveininger som må foretas mellom hensynet til pressens samfunnsmessige funksjoner og personvernet.

Tolkningen av utsagnene i avisoppslaget vil ha sentral betydning. Høyesterett har foretatt en slik fortolkning, som etter As oppfatning bør legges til grunn. Beskyldningene retter seg mot løftebrudd, som skal ha ført til store skattemessige konsekvenser for Eirik Strand, en av sjåførene i

Tiny Transport AS, der A har en sentral posisjon. Videre hevdes det at A har ført Strand bak lyset. I samsvar med den fortolkning som Høyesterett har foretatt, dreier det seg om ærekrenkelses med en betydelig skadegjørende virkning. Det dreier seg om alvorlige ærekrenkelses som klart rammes av bestemmelsen i straffeloven § 247.

For at ærekrenkelsen kan gi grunnlag for krav om erstatning for ikkeøkonomisk skade i medhold av skadeserstatningsloven § 3-6, må krenkelsen være rettsstridig. For rettsstrids- spørsmålet er det av avgjørende betydning at det føres sannhetsbevis. Dersom Dagens Næringsliv makter å føre sannhetsbevis, må dette lede til frifinnelse. Dersom sannhetsbevis på den annen side ikke føres, kommer avveining i forhold til ytringsfriheten inn.

Kravene til sannhetsbevis økes med grovheten i beskyldningene. I nærværende sak retter ikke beskyldningene seg mot et antatt straffbart forhold, men refererer seg til As integritet. Spørsmålet om sannhetsbevis begrenser seg til forholdene i tilknytning til Strands selvangivelse. Dagens Næringsliv har bevisbyrden, hvilket innebærer at det må gjøres overveiende sannsynlig at A har opptrådt uredelig og at han har forsømt å sørge for at Strands selvangivelse ble levert i rett tid. A er uenig i byrettens vurdering av den personlige plikt som påhvilde ham i så måte, men er for øvrig enig i byrettens bedømmelse.

Strand ble tilknyttet Tinysystemet ved inngåelsen av kjøreavtalen i oktober 1990 og ga da, om enn noe upresist, inntrykk av at han de ni første måneder av året hadde vært selvstendig næringsdrivende. Senere forklarte Strand i retten at han i det aktuelle tidsrom hadde vært arbeidsledig. Det bestrides at A på noe tidspunkt forpliktet seg ved løfte overfor Strand eller ved instruksjonene til Regnskapssystemer AS, v/ Anna Haraldsen vedrørende Strands selvangivelse. Tilbudet til sjåførene som arbeidet for Tiny Transport AS, var begrenset til de ytelser som fremgår av rundskriv av 02 01 1991, og som forutsetter at sjåførene selv gjør ferdig sine regnskaper og utfyller nødvendige skjemaer. Strand kom imidlertid ikke med de nødvendige papirer innen den frist som var satt. Heller ikke senere kom han med opplysninger som var nødvendige for at Regnskapssystemer AS skulle kunne sende inn en selvangivelse på hans vegne. Skjønnslingning av Strand ble dermed en uunngåelig konsekvens. Verken Regnskapssystemer AS og enda mindre A kan kritiseres for at Strand på et langt senere tidspunkt fikk bistand til å sette opp selvangivelse basert på de opplysninger de var i stand til å skaffe til veie.

Strand har påstått at han har betydelige tilgodehavender hos Tiny Transport AS. Det faktiske forhold er imidlertid at han over 1 år fikk utbetalt ca kr 340000,- og at avregningen i relasjon til ham går ut i null. Det er på bakgrunn av Strands påstander påfallende at han aldri har fremsatt noe krav, verken mot selskapet eller A.

I tilknytning til oppreisningskravet er en rekke irrelevante forhold trukket inn fra Dagens Næringslivs side. Det er således vist til at Dagens Næringsliv 14 februar 1992 hadde et oppslag om razzia mot Tinyselskapene og at Aftenposten 14 februar 1992 hadde oppslag om siktelse mot A for brudd på skattebetalingsloven. I et annet oppslag i Arbeiderbladet samme dag tar A tyren ved hornene og tilbakeviser at det finnes grunnlag for å foreta den omtalte razzia. Et oppslag i Arbeiderbladet 22 02 1992 gjaldt andre avgrensede forhold. En rekke andre forhold er også trukket frem uten at de har noen betydning for det avgrensede spørsmål som foreligger i oppreisningssaken. Det kan i denne forbindelse nevnes As befatning ved avviklingen av AS Elektrum, som var drevet av hans far, det forelegg som ble utferdiget i forbindelse med storkioskvirksomheten og et oppslag i Arbeiderbladet så sent som i 1995. Det samme gjelder Kjell Nymans anmeldelse av 02 06 1989 som senere ble henlagt idet straffbart forhold ikke ble antatt å foreligge. Kjell Nyman hadde vært ansatt hos Tiny Budbiler siden 1985. Han anmeldte A for å ha unndratt seg fra å levere regnskap og bilag for årene 1986, 1987 og 1988. Tilsvarende er det helt uten betydning at As tidligere samboer Helene Mustad har vært eneksjonær og styreformann i Tiny Budbiler AS. Av andre forhold som er trukket inn, kan nevnes siktelse av 9 januar 1992 for overtredelse av lov om betaling og innkreving av skatter. Forholdet ble 25 november 1997 henlagt som ikke straffbart. 4 mars 1996 ble det imidlertid tatt ut tiltale mot A for overtredelse av merverdiavgiftsloven § 72 nr 1, straffeloven § 256, jf § 255, straffeloven § 286, 2. straffalternativ, jf § 288 og ligningsloven § 12-1 nr 1. Denne tiltalebeslutning ble anmeldt som bevis i forbindelse med Høyesteretts behandling av mortifikasjonssaken, men senere trukket. Sluttresultatet ble for øvrig at A ble frifunnet på alle vesentlige punkter, med unntak

for overtredelse av ligningsloven.

Den foranstående opplisting av forhold refererer seg til omstendigheter, som Dagens Næringsliv uten saklig grunn søker å trekke inn som momenter i vurderingen av de mortifiserte utsagnene.

For at oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 kan tilkjennes, må det foreligge forsettlig eller uaktsom ærekrenkelse, og denne må som nevnt være rettsstridig, jf straffeloven § 246.

I As tilfelle står man overfor en integritetskrenkelse. Byretten har tatt feil på flere punkter hva interesseavveiningen angår. Videre har byretten blandet spørsmål som bare har betydning for utmålingen av erstatning, med drøftelsen av rettsstridsbegrepet.

Det må trekkes en grense, selv på områder der utvidet ytringsfrihet må tillates i viktige samfunnsanliggender. Denne grensen må trekkes der hederlighet, forretningsmoral, vandel og personlig integritet blir anfektet.

De utsagn man står overfor i As tilfelle, ligger langt fra kjernen i ytringer som er vernet i grunnloven § 100.

Fornærmedes egne forhold har først og fremst betydning ved utmåling av en eventuell erstatning. Men også i disse tilfeller må forholdene knytte seg til den foreliggende sak.

Provoserende atferd kan tillegges betydning. A har imidlertid ikke vært i nærheten av å provosere verken Dagens Næringsliv eller journalist Sandvig.

A er riktignok en person som har påkalt betydelig offentlig interesse. De vanlige regler for bedømmelse av ærekrenkelser må imidlertid slå inn når selve gjenstanden for beskyldningene ikke har offentlig interesse. Det må være åpenbart at Strands selvangivelser ikke har en slik interesse. Hva egne forhold i relasjon til Strand angår, har A i første omgang søkt å hjelpe ham.

Ved vurderingen av utsagnene må deres grovhet tillegges vekt. Videre er formen av betydning, således at en stor næringslivsavis har spredt utsagnene.

Journalist Sandvig har vært grovt uaktsom ved behandlingen av de beskyldninger som Strand fremsatte. Han har ingen undersøkelse gjort for å verifisere utsagnene. At A fikk komme til orde i Dagens Næringsliv, kan ikke nøytralisere ærekrenkelsen. Også på dette punkt har byretten blandet vilkår for oppreisning med utmålingsspørsmål. Hvorvidt oppslaget i Dagens Næringsliv er rettsstridig er uavhengig av hvor i avisen det fikk plass.

De spørsmål som knytter seg til Tiny Transport AS' inngåelse av kontraktøravtaler er helt uten interesse for rettsstridsspørsmålet i relasjon til Dagens Næringsliv.

Konklusjonen må være at det foreligger rettsstridige ærekrenkelser av A. Når dette kan fastslås, leder rettspraksis til at det skal utmåles et beløp som erstatning for ikkeøkonomisk skade. Det er ikke et vilkår at det foreligger en påviselig skade. At A er påført belastning ved omtale i andre aviser, bør ikke føre til at de mortifiserte beskyldninger betraktes som en mindre tyngende merbelastning.

Oppreisningsinstituttet skal tjene preventive formål idet det samtidig skal foretas en konkret vurdering. De preventive grunner tilsier at et relativt høyt beløp utmåles. Ved den konkrete vurdering må det legges vekt på at A ikke er noe å bebreide når det gjelder de underliggende forhold.

Det er vist til Rt-1988-1398, Rt-1987-1109, Rt-1994-50, Rt-1996-731, Rt-1993-537, Rt-1987-1509, Rt-1994-350, Rt-1993-357, Rt-1990-257 og Borgarting lagmannsretts dommer av 22 januar 1996 og 20 februar 1996.

Endelig er vist til Johs Andenæs' foredrag, inntatt i skriftet Gjennomføring av internasjonale menneskerettigheter i norsk rett, Mæland: Ærekrenkelser, Jo Hovs artikkel Hvilket vern har den enkelte mot overgrep i presse og andre massemedia, Andenæs/Bratholm: Spesiell strafferett: Erstatning og oppreisning som følge av ærekrenkelse, Carsten Smith: Loven og Livet, kapitlet Høyesterett og mediene.

Ankempartene deler ikke byrettens syn hva angår spørsmålet om det er ført sannhetsbevis for de mortifiserte påstander. På sine egne premisser har imidlertid byretten foretatt en riktig vurdering av rettsstridsspørsmålet i relasjon til kravet om oppreisning. For øvrig har ankempartene ved sin prosessfullmektig, advokat Cato Schiøtz, i det vesentlige anført:

I mange ærekrenkelsessaker kombineres mortifikasjonskrav med krav om erstatning/oppreisning. Som påpekt i NOU 1995:10 foreligger det i de senere år flere dommer som illustrerer at saksøker kan vinne frem med krav om mortifikasjon uten å bli tilkjent oppreisning/erstatning, enten fordi det ikke foreligger culpøs handling eller fordi erstatning avvises under henvisning til det fakultative skjønn i skadeserstatningsloven § 3-6. Det har foregått en utvikling, som har brakt rettsstridsspørsmålet hva pressen angår i en annen stilling enn tidligere.

I kjennelse av 28 mai 1996 tok Høyesterett standpunkt til anken over byrettens avgjørelse av mortifikasjonsspørsmålet. Høyesterett var bundet av byrettens bevisvurdering og uttalte seg på dette grunnlag om rettsstridsreservasjonen i relasjon til straffeloven § 253. Det må etter dette anses på det rene at lagmannsretten på fritt grunnlag kan vurdere spørsmålet om det er ført sannhetsbevis for de mortifiserte utsagn. Høyesteretts tolkning av utsagnene er bindende, men etter som rettsstridsreservasjonen bare er behandlet i relasjon til mortifikasjonen, har lagmannsretten også på dette punkt full kompetanse i relasjon til oppreisningskravet.

Eirik Strand som fremsatte de mortifiserte beskyldninger overfor journalist Sandvig i Dagens Næringsliv, ble dømt til å betale A erstatning for ikke økonomisk skade. For hans vedkommende er saken rettskraftig avgjort. Dersom sannhetsbevis ikke anses ført, blir derfor et sentralt spørsmål i saken mot Dagens Næringsliv om formidlerens rolle tilsier en annen vurdering av rettsstridsspørsmålet.

Hva sakens fakta angår, vil Dagens Næringsliv hevde at det er ført bevis for at A, som hadde fullt herredømme over et konglomerat av selskaper, der Tiny Transport AS og Regnskapssystemer AS inngikk, førte Strand bak lyset i forbindelse med de avtaler som ble inngått. Ved en kjøreavtale der Strand fremsto som selvstendig næringsdrivende, ble det tilslørt at det i realiteten dreide seg om et arbeidsforhold. Det ble foretatt trekk og avsatt merverdiavgift på egne konti. Beløpene ble ikke utbetalt det offentlige, men senere utlignet ved angivelige motkrav fra As side. Slik motregning var i strid med den kjøreavtale som var inngått. Arbeidsforholdet ble avsluttet med en formløs avskjed og ledet til en arbeidsrettssak der Strand ble tilkjent erstatning. Revisors bemerkninger til Tiny Transport AS' regnskaper for 1990 belyser kritikkverdige forhold som også fikk skadevirkninger for Strand. Strand hadde således i februar/mars 1992 all grunn til å være oppbrakt over den behandling han ble utsatt for fra As side, selv om det erkjennes at han kanskje brukte for sterke ord.

Som det fremgår av brev av 02 01 91 fra Regnskapssystemer AS til sjåførene, fikk disse, herunder Strand, et tilbud om ferdigstillelse av selvangivelse. Strand hevder selv å ha levert en bilagsmengde til Anna Haraldsen i Regnskapssystemer AS ved månedskiftet februar/mars 1992. Ved brev av 12 april samme år fikk han varsel om manglende selvangivelse og leverte dette til Regnskapssystemer AS. Han fikk imidlertid ingen tilbakemelding verken fra A eller Anna Haraldsen. Dette ledet til at Strand ble skjønnslignet og ilagt 30 % tilleggsskatt. Anmodning om endring av skjønnsligningen fra revisor Johansen ble ikke imøtekommet. Det må etter den inngåtte avtale påhvile A å påvise at denne er bortfalt. Et slikt bevis er ikke ført.

Det kan etter dette konkluderes med at sannhetsbevis er ført, noe som må lede til at ankemotpartene må frifinnes.

Under forutsetning av at sannhetsbevis ikke anses ført, må rettsstridsspørsmålet vurderes.

Artikkelen i Dagens Næringsliv den 26 februar 1992 må bedømmes på bakgrunn av en rekke forhold og omstendigheter i tilknytning til As forretningsvirksomhet.

På bakgrunn av det han hadde vært utsatt for, måtte Strand anse seg berettiget til å gå til Dagens Næringsliv med sin fremstilling av hendelsesforløpet. Han fant det riktig å bidra til en offentlig belysning av As næringsvirksomhet og behandling av sjåførene i Tiny Transport AS.

I forbindelse med at politiet og skattemyndighetene i Oslo den 13 februar 1992 iverksatte en større razzia mot Tinyselskapene, sendte A samme dag ut en pressemelding der det ble fremsatt harde beskyldninger om at aksjonen var samordnet med pressen, spesielt Arbeiderbladet. Samtidig ble det tillyst en pressekonferanse senere på dagen. Razziaen ble omtalt i Dagens Næringsliv den påfølgende dag. I et dobbeltoppslag i Arbeiderbladet den 14 februar 1992 fremkommer svært kritiske og belastende utsagn om A. Dagbladet fulgte opp den 22 februar samme år under overskrift "A ga

ulovlige lån". I teksten refereres meget kritiske beskrivelser av As forretningsvirksomhet fra revisorer, skattemyndigheter, påtalemyndighet og skifteretten.

Dagen etter oppslaget i Dagens Næringsliv og samtidig med dobbelttoppslaget i Arbeiderbladet ble det fremsatt harde anklager mot A i Klassekampen.

Artikkelen i Dagens Næringsliv har en annen karakter enn oppslagene som det i det foregående er referert til. Den er refererende, noe som må få stor rettslig betydning i den foreliggende sammenheng. Oppslaget er balansert, for så vidt som A får komme med sin versjon av hendelsesforløpet. Journalisten gikk varsomt frem i sin kontradiktoriske behandling. Graden av infamitet var ikke høy. Presentasjonen av Strands fremstilling var preget av forsiktighet. Dette er viktig både for de spørsmål som knytter seg til rettsstrid og til utmåling av en eventuell erstatning.

I oppreisningssammenheng er det av betydning å undersøke hvilken merskade de påklagede utsagn medfører. På bakgrunn av den medieoppmerksomhet som A i det aktuelle tidsrom fikk, kan artikkelen i Dagens Næringsliv ikke sies å innebære noen merbelastning i det hele tatt. Reportasjen i Dagens Næringsliv var forbilledlig nettopp ved at A fikk anledning til å ta til gjenmæle og tilbakevise den kritikk som Strand hadde fremført overfor Regnskapssystemer AS.

Konklusjonen må derfor være at reportasjen ikke var rettsstridig og under enhver omstendighet ikke kan gi grunnlag for oppreisning.

Dersom man skulle finne at grunnlaget for oppreisning foreligger, må det i utmålingssammenheng legges vekt på den langt mer belastende og mindre balanserte reportasje i Arbeiderbladet 27 februar 1992 og revisors skarpe uttalelser, referert i Dagens Næringsliv 29 februar s.å.

En rekke forhold taler mot å gi A erstatning for ikkeøkonomisk skade. Det vises i denne forbindelse til As uryddige forhold til regelverket for skatte- og avgiftstrekk og til hans behandling av Strand som arbeidstaker. Oppslaget i Dagens Næringsliv var plassert langt inne i avisen. I andre presseorganer ble meget grovere utsagn trykket.

Et eventuelt oppreisningskrav må knytte seg til de mest belastende utsagn innenfor det aktuelle tidsrom, og i denne sammenheng kan artikkelen i Dagens Næringsliv bare ha hatt helt marginal effekt.

For øvrig var Strand hovedmann, mens Sandvig og Dagens Næringsliv utelukkende opptrådte som formidlere.

De momenter som her er nevnt, kommer også inn i utmålingssammenheng som begrensning av Dagens Næringslivs eventuelle ansvar.

Ved den rettsstridsvurdering som må foretas, står avveiningen mellom hensynet til yringsfriheten og til personvernet sentralt. I denne vurdering må betydningen av pressens formidlingsoppgave inngå. Nyere rettspraksis og teori viser en utvikling som er karakterisert ved at hensynet til yringsfriheten er vektlagt i økende grad når det gjelder området for videreformidling av informasjon. Carsten Smith har i et foredrag om Høyesterett og mediene, inntatt i Loven og livet, uttrykt dette slik:

Når det dreier seg om ærekrenkelser, er avveiningen mellom hensynet til yringsfriheten og til personvernet ikke en avveining mellom to sideordnede og likeverdige hensyn ifølge konvensjonen og Strasbourgdomstolens praksis. Æren har fått sitt vern i artikkel 10 annet ledd, som fremstår som et unntak undergitt domstolens "narrowfortolkning".

Utgangspunktet for Carsten Smiths refleksjoner var artikkel 10 i den Europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) og den anvendelse bestemmelsen er gitt av Menneskerettighetsdomstolen i den såkalte Jersilddom.

Høyesterett har riktignok (Rt-1993-537) i forbindelse med mortifikasjonsvilkår uttalt at yringsfriheten ikke kan strekkes så langt at enhver ytring i en debatt, selv om debatten gjelder viktige samfunnsspørsmål, går klar av krav om mortifikasjon. Yringsfriheten må veies opp mot hensynet til den som krenkes, og grensen må normalt trekkes ved uttalelser som går på den annens personlige hederlighet eller motiver. I dommen er for øvrig uttalt at også fornærmedes eget forhold

kan komme inn i rettsstridsvurderingen, slik at den som selv bruker sterke uttrykk, må tåle mer enn andre.

I kjennelse, inntatt i Rt-1994-506, er uttalt at rettsstridsreservasjonen i straffeloven § 247 ..... i særlige tilfelle må gjelde også for uriktige rent faktiske opplysninger som er egnet til å skade noens gode navn og rykte.

Adgangen til å informere er en vesentlig side av trykkefriheten og ytringsfriheten. Som allerede nevnt vil det ha uheldige konsekvenser om ethvert feilskjær i en presset situasjon skal kunne føre til reaksjoner mot pressen. Det må også når det gjelder slike utsagn foretas en konkret avveining av hensynet til ytringsfriheten mot hensynet til beskyttelse av enkeltmenneskets integritet og verdighet. ....

I kjennelse av 28 november 1997 i den såkalte Kjuussak har førstvoterende vist til at Menneskerettighetsdomstolen i flere avgjørelser har fremhevet at ytringsfrihet er et av de helt fundamentale elementer i grunnlaget for et demokratisk samfunn. Det heter videre:

Det påpekes at denne frihet ikke bare omfatter rett til å fremsette utsagn som blir positivt mottatt eller som anses ufarlige, eventuelt ubetydelige, men også utsagn som virker støtende, sjokkerende eller som foruroliger. Det kan gjøres innskrenkninger i ytringsfriheten, men for at dette skal kunne godtas, må inngrepet anses nødvendig i et demokratisk samfunn. Det stilles strenge krav til begrunnelsen for en begrensning i ytringsfriheten, og det kreves forholdsmessighet mellom inngrepet og formålet med dette. Unntak fra ytringsfriheten må undergis en restriktiv fortolkning. Et sentralt element ved nødvendighetsvurderingen er om det foreligger et påtrengende samfunnsmessig behov for inngrepet - "pressing social need". ....

I førstvoterendes votum som fikk tilslutning fra Høyesteretts flertall, er vist til Jersilddommen, som dermed er brakt inn som element i norsk rettsutvikling. Riktignok gjaldt saken adgangen til å formidle rasistiske utsagn, men de avveininger som ble foretatt, har også betydning for den foreliggende sak. Det kan dermed slås fast at ytringsfriheten når det gjelder videreformidling er utvidet.

Selv om det normale er at mortifikasjon av utsagn må lede til at fornærmede tilkjennes erstatning for ikkeøkonomisk skade, kan regelen fravikes i saker med atypiske elementer. Det er tilfelle i As sak.

Subsidiært vil ankemotparten anføre at videreformidling må være et utmålingsmoment. Sammenholdt med de øvrige omstendigheter i saken må dette lede til at det ikke er grunnlag for å tilkjenne oppreisning.

Ankemotpartene må uansett behandles separat. I en sak av groveste karakter ble en redaktør og journalist hver tilpliktet å betale kr 25000,-. Når det gjelder eier og utgiver skal det foretas en rimelighetsvurdering. I det foreliggende tilfelle er det intet grunnlag for å gjøre ansvar gjeldende overfor eier eller utgiver av Dagens Næringsliv. Det vises i denne forbindelse til Rt-1992-854.

Lagmannsretten er kommet til samme resultat som byretten og bemerker:

I kjennelsen av 28 mai 1996, der Gard U.Sandvig, Kåre Valebrokk og Dagens Næringsliv AS' anke over byrettens avgjørelse av mortifikasjonsspørsmålet enstemmig ble forkastet, foretok Høyesterett en tolkning av de aktuelle utsagn og konkluderte med at disse, sett i sammenheng, rammes av bestemmelsen i straffeloven § 247. I førstvoterendes votum heter det videre at de ytringer som det var tale om, i utgangspunktet ikke tilhørte den gruppe meningsytringer som det er grunn til å gjøre unntak for ved anvendelse av straffeloven § 253 om mortifikasjon. Innledningsvis er det vist til at Høyesterett i en rekke dommer har lagt til grunn at utsagn som inneholder en ærekrenkelse, ikke kan kreves mortifisert dersom utsagnet ikke kan anses rettsstridig. Fra drøftelsen av rettsstridsreservasjonen hitsettes: ....

De ankende parter har gjennom sine anførsler søkt å begrunne at offentliggjøring av intervjuet hadde stor allmenn interesse fordi

A var aktiv politiker og drev en virksomhet som hadde brakt ham i konflikt med skattemyndighetene, de ansatte og sin egen revisor. Jeg finner - i likhet med byretten - ikke grunn til å gå inn på de forhold som her er påberopt. Det som er tatt opp i intervjuet med Strand, er under

enhver omstendighet ikke relevant når det gjelder å belyse mer generelle og kanskje kritikkverdige sider ved As virksomhet.

Spørsmålet om kritikk av forretnings- og skattemessige forhold kan ha så stor allmenn interesse at usanne utsagn ikke kan mortifiseres, finner jeg ikke grunn til å gå inn på.

De ankende parter har også påpekt at A har eksponert seg selv, bl.a. ved en egen pressekonferanse etter at skattemyndighetene hadde tatt beslag i regnskapsdokumenter. Dette skjedde 13 dager før intervjuet med Strand. Jeg kan ikke se at dette er relevant for rettsstridsspørsmålet. Også i denne forbindelse er det avgjørende at uenigheten mellom Strand og A ikke har noen direkte sammenheng med de deler av As forretningsvirksomhet som i andre sammenhenger har vært i medias søkelys. Det er for øvrig ikke slik at den som tar til motmæle mot kritikk derved mister den beskyttelse mot senere integritetskrenkelser som ligger i bestemmelsene om ærekrenkelser.

Heller ikke kan det være avgjørende for rettsstridsvurderingen at A fikk anledning til å imøtegå beskyldningene. Jeg er enig med A i at dette intervjuet ikke er egnet til å nøytralisere de uriktige utsagn i intervjuet med Strand. ....

Førstvoterendes vurdering av rettsstridsspørsmålet er uttrykkelig begrenset til kravet om mortifikasjon i medhold av straffeloven § 253. Spørsmålet om normen må være den samme også i relasjon til kravet om oppreisning, er således ikke behandlet.

Lagmannsretten legger etter dette til grunn at utsagnene i samsvar med Høyesteretts tolkning rammes av bestemmelsen i straffeloven § 247 og at de måtte anses rettsstridige i relasjon til mortifikasjonskravet.

Lagmannsretten er ikke bundet av byrettens bevisbedømmelse og må derfor, før det blir aktuelt å drøfte rettsstridsspørsmålet, ta standpunkt til om det er ført sannhetsbevis for påstandene.

Etter en forholdsvis omfattende bevisføring er lagmannsretten kommet til samme resultat som byretten og kan i hovedtrekk slutte seg til den fremstilling som i byrettens dom er gitt av de faktiske forhold og den konklusjon som er trukket. Det hefter, som også fremhevet av byretten, noen uklarhet ved det faktiske hendelsesforløp når det gjelder utarbeidelsen av Strands selvangivelse. Det vises i denne forbindelse til den omstridte påstand om at Strand skulle ha levert en uspesifisert mengde bilag til Anna Haraldsen i Regnskapssystemer AS allerede i februar/mars 1991. Lagmannsretten legger som byretten til grunn at A hadde påtatt seg en forpliktelse til gjennom Regnskapssystemer AS å medvirke til at selvangivelse for inntektsåret 1990 ble utarbeidet på vegne av Strand. Man finner det i denne forbindelse klart at Regnskapssystemer AS, selv om det var et selvstendig selskap, var inkorporert i den forretningsvirksomhet, som A hadde fullt herredømme over. En grunnleggende forutsetning måtte imidlertid være at Strand skaffet til veie det materiale som var påkrevet, og at Strand selv hadde en forpliktelse til å påse at forpliktelsene overfor ligningsmyndighetene ble ivaretatt. Lagmannsretten kan ikke se at Strand har oppfylt sine forpliktelser overfor Regnskapssystemer AS i så måte, og han må derfor selv bære ansvaret for de konsekvenser som fulgte av at selvangivelse ikke ble levert i tide, i form av skjønnslikning og tilleggsskatt. Hans mangelfulle og til dels motstridende forklaringer om sine arbeids- og inntektsforhold i 1990 synes også å bekrefte at han ikke har stilt det nødvendige materiale til disposisjon for utferdigelse av selvangivelse. Konklusjonen blir etter dette at det ikke er ført sannhetsbevis for de mortifiserte utsagn.

Etter det standpunkt lagmannsretten er kommet til hva bevisbedømmelsen angår, står det tilbake å ta standpunkt til om de mortifiserte utsagn også er rettsstridige i relasjon til kravet om oppreisning. Utgangspunktet er at det er fremsatt en ærekrenkelse. Ved vurderingen blir det avgjørende om denne, fremsatt under gitte omstendigheter, må karakteriseres som utilbørlig etter den alminnelige oppfatning i samfunnet. Det er videre på det rene at utsagnene retter seg mot As hederlighet og for så vidt rammer hans personlige integritet. I den avveining som skal foretas mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet, taler de nevnte momenter for å tillegge personvernet større vekt enn tilfelle er hvor de ærekrenkende beskyldninger retter seg mot forhold av politisk eller samfunnsmessig karakter. Selv om så er tilfellet, legger lagmannsretten til grunn at beskyldningene i seg selv ikke er spesielt infamerende. Det må også tillegges vekt at artikkelen som i formen var

refererende, var plassert med et relativt lite oppslag inne i avisen. Når dette sees på bakgrunn av hvordan As forhold ble behandlet av andre aviser på denne tiden, vil den merbelastning disse beskyldningene representerte for ham, være relativt liten. Når det gjelder rettsstridsspørsmålet vedrørende oppreisningen finner lagmannsretten at det også må veie noe at A kom til orde på samme sted i avisen.

Av de momenter som for øvrig er tillagt vekt, pekes på As egne forhold. Det er på det rene at han drev en forretningsvirksomhet som påkalte betydelig offentlig oppmerksomhet og som ledet til konflikter mellom ham og forskjellige offentlige myndigheter. Spesielt fremheves den uklarhet som knytter seg til kontraktørvirksomheten der Strand blant andre var engasjert. Det må anses klart at omstendighetene i denne forbindelse hadde en offentlig interesse, som det måtte være pressens oppgave å dekke.

Den avveining som må foretas mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet og som rettsstridsspørsmålet beror på, har budt på tvil.

Ut fra en samlet vurdering er lagmannsretten kommet til at hensynet til ytringsfriheten bør tillegges avgjørende vekt. I denne sammenheng er hensynet til pressens funksjon som formidler prioritert.

Etter dette blir byrettens dom, domsslutningens punkter 4 og 5 å stadfeste, idet lagmannsretten er enig i byrettens omkostningsavgjørelse.

Anken har vært forgjeves. Saken har budt på tvil. På bakgrunn av Høyesteretts standpunkt til rettsstridsspørsmålet i relasjon til mortifikasjon har den ankende part hatt fyldestgjørende grunn til å anke byrettens avgjørelse av oppreisningsspørsmålet. Det antas etter dette å foreligge særlige omstendigheter som tilsier at det ikke ilegges saksomkostninger for lagmannsretten, jf tvistemålslovens § 180, 1 ledd.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning :

1. Byrettens dom, domsslutningens punkter 4 og 5 stadfestes.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke.